

Södertörns högskola
Institutionen för svenska retorik och journalistik
VT - 2007

Studieverkstan

politik och praktik

Lägesrapport och probleminventering

C- uppsats i retorik
Jenny Rosqvist

Handledare: Mats Landqvist

Sammanfattning

Denna uppsats redogör för regering och riksdags samt högskoleledningars uppfattning om nivån på andraspråksstudenters språkliga kompetens i det svenska språket. Uppsatsen visar hur dessa instanser anser att högskolor och universitet bör arbeta för att höja denna kompetens hos studenterna, där det behövs. I ljuset av denna politiska diskurs undersöker och beskriver uppsatsen hur skolor runtom i landet svarar på regeringens krav och hur kraven påverkar det arbete de för inom sina studentstödsverksamheter, de så kallade Studieverkstäderna. Uppsatsen är till sin karaktär dels en presentation eller ”positionsrapport” av verksamheternas arbete i nuläget och dels en inventering både av den problematik som studentstödsverksamheterna arbetar med och av de krav som de politiska instanserna ställer på andraspråkselevs språkkompetens.

Den teoretiska grunden för uppsatsen är forskningen inom interkulturell retorik, speciellt viktig är *community of practice*-teorin, som innebär att miljön formar grupper som hålls samman av det de gör; exempelvis kan en gemensam språklig praktik forma en sådan sammanhållen grupp – en *community of practice* eller språkgemenskap. Uppsatsen tar även avstamp från ett socialt perspektiv på skrivande och lärande där begrepp som litteracitet (*literacies*), socialisering och praktiker är centrala.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
Tack	5
1. Inledning.....	6
2. Bakgrund.....	7
3. Syfte & frågeställningar	9
4. Material & Metod.....	10
5. Uppsatsens disposition.....	11
6. Teoretisk bakgrund.....	12
6:1 Retorik.....	13
6:2 Skrivande och lärande	14
7. Avgränsning	15
8. Regering och Riksdag	16
8:1 Regering och riksdags utgångspunkt.....	16
8:2 Skolans roll.....	17
8:3 Har vi för höga krav?	18
9. Högskolepolitik	19
9:1 Göteborgs universitet.....	19
9:2 Högskolan Dalarna	20
9:3 Södertörns högskola.....	21
9:4 Dokumentens inriktning.....	21
9:5 Samsynen på dokumenten.....	22
10. Arbetet på studieverkstäderna.....	22
10:1 Studieverkstädens mångfacetterade roll	23
10:1:1 Läroinstans	23
10:1:2 Problemlösare	25
10:1:3 Akutmottagning.....	26
10:1:4 Bollplank och lyssnare	27
10:2 Språket som akademisk praktik	28
10:3 Praktik som politik	30
11. Slutdiskussion.....	31
11:1 Problemets komplexitet.....	33
11:2 Framtiden.....	34

11:3 Slutord	34
12. Källförteckning	36
Bilaga 1 – Presentation av verksamheterna i korthet	38

Tack

Så här innan uppsatsen kommit igång vill jag passa på att tacka de som hjälpt mig under mitt arbete.

Carina Carlund
Eva Stilling
Elisabeth Åman-Davis
Ingela Josefsson
Lillemor Aronsson
Liss Kerstin Sylvén
Ulla Melander-Marttala

Tack för att ni tog er tid och visade intresse för mitt ämne. Utan era kommentarer, insikter och erfarenheter hade denna uppsats aldrig blivit av.

1. Inledning

Det svenska samhället präglas idag starkt av social och etnisk mångfald och mångkultur, detta ställer krav på samhället i stort och integration och utanförskap är viktiga frågor för regering och riksdag att ta beslut kring. Debatten kring vilken nivå eleverna som går ut grundskola eller gymnasium bör ha nått upp till har pågått under en längre tid. Regeringen har, i ett flertal officiella skrivelser, tagit upp frågan om språket i samhället i allmänhet och språket i skolan i synnerhet. Den viktigaste slutsatsen torde vara att svenska språket är allas egendom, att alla har rättighet till och skall ges möjlighet att ta del av språket.

”Förmågan att bruka orden och språket betyder alltmer i dagens och framtidens samhälle. Att själv kunna ge ord åt sina tankar och känslor i tal och skrift är en färdighet som varje människa behöver för att försvara sina rättigheter.” (Prop 2005/06 s.54)

I och med invandring och inflyttning har befolkningsammansättningen förändrats och blivit mer heterogen, någonting som självklart även speglas i utbildningsvärlden. Siffror som tas upp i regeringens propositioner och handlingsprogram är att 15 % av grund- och gymnasieskolans elever antingen är födda utomlands eller har föräldrar som båda är födda utomlands; dessa elever har tillsammans över hundra olika modersmål (SOU 2002:27 s. 197). Att en ökande del av de elever som har svenska som andraspråk väljer att gå över till högre studier är inte på något vis konstigt eller ens förvånande. Högskolor och universitet arbetar ofta aktivt för att rekrytera studenter från 'studieovana miljöer' och högre läroinstitutioner har fått ett uttalat uppdrag av regeringen att vara 'öppna läroinstitutioner' som aktivt ska arbeta för social och etnisk mångfald. Dessutom ökar samhällets krav på utbildning bland befolkningen och vägen till drömjobbet går många gånger just via högskolan.

Att studera på högre nivå på ett språk som inte är ens modersmål är dock inte alltid helt lätt och många lärosäten har insett behovet av specialundervisning och stöd för studenter med språksvårigheter. Högskolans krav på korrekt språkbruk är i allmänhet relativt höga och även studenter med svenska som modersmål kan ha svårt att leva upp till de krav som ställs. I en slutrapport från 'Nätverket för språkverkstäder' framhålls det att verksamma lärare inom universitetsvärlden är överens om att det idag är många studenter som har svårt att uttrycka sig i tal och skrift och därför behöver stöd för att klara sina universitetsstudier (Waldenström 2004). I samma rapport skriver även Elisabeth Åman-Davis att det, i gymnasieskolan, råder betygsinflation i allmänhet och att det är lätt att få höga betyg i ämnet Svenska2B i synnerhet. Hon nämner även att betyg inte alltid speglar studentens reella kompetens.

Snart sagt alla högskolor och universitet i Sverige har uppmärksammat språkfrågan och startat språk- eller studieverkstäder¹ där studenterna erbjuds stöd, rådgivning och handledning i sina högskolestudier. Till verkstäderna kan studenter som har frågor kring, eller vill ha hjälp med, bland annat muntliga uppgifter, akademiskt skrivande och studieteknik komma för att få stöd och råd av språkhandledare i svenska, språkkonsulter och studievägledare. Ofta finns där även lärare speciellt inriktade på svenska som andraspråk.

I denna uppsats frågar jag mig för det första hur riksdag, regering och högskoleledningar ser på studenters språkkompetens; vilken nivå anser de att utexaminerade studenter ska ha nått upp till och hur anser de att skolorna ska arbeta för att uppnå det? För det andra undersöker jag hur studiestödsverksamheterna arbetar med studenter som har ett annat modersmål än svenska. Vilka problem stöter de på? Vilka strategier använder de för att stötta studenterna och upplever de att de lyckas höja studenternas språkliga kompetens till den nivå som riksdag, regering och högskoleledning anser acceptabel?

Ur ett retoriskt perspektiv är det intressant att titta närmre på studieverkstädernas arbete då retorik är starkt sammankopplat med effektiv kommunikation. Att äga ett språk och kommunicera skapar gemenskap och språkkompetens ligger då till grund för en verkningsfull kommunikation. Inom den akademiska världen är en god språkkompetens central, kraven på god språkbehandling både muntligt och skriftligt är höga och för att kunna ta plats i den språkgemenskap den akademiska världen utgör krävs ett språk som speglar den akademiska språksynen. Att då kartlägga hur studieverkstäder arbetar för att höja språkkompetensen hos andraspråksstudenter, och inventera de problem som verksamheterna möter är ett retoriskt intressant forskningsfält. En god språkkompetens är grunden till god och övertygande kommunikation, det är även grunden till att kommunicera sig in i den akademiska språkgemenskapen.

2. Bakgrund

Hösten 2000 beslutade regeringen att tillkalla en parlamentarisk kommitté och ge dem i uppdrag att sätta samman ett förslag till handlingsprogram för svenska språket. Syftet med programmet skulle vara att både främja svenska språkets ställning och utreda hur alla i Sverige ska ges likvärdiga möjligheter att tillägna sig svenskan. År 2002 överlämnade kommittén sitt betänkande Mål i mun – Förslag till handlingsprogram för svenska språket (SOU 2002:27.) Tre år senare, 2005,

---

¹ De stödjande verksamheterna har olika namn på olika högskolor och universitet, hädanefter använder jag dock samlingsnamnet studieverkstad/studieverkstäder för att beteckna verksamheten.

lämnade regeringen själv en proposition; Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik (Prop. 2005/06:2) som grundade sig på Mål i mun och propositionen innehöll förslag och bedömningar för arbetet med det svenska språket. Några år tidigare, 1999, hade regeringen auktoriserat statsrådet Thomas Östros att tillkalla en utredning som skulle lämna förslag till insatser för att öka mångfalden inom högskolan, speciellt med avseende på social och etnisk bakgrund bland både studenter och lärare. Utredningen lämnade skriften *Mångfald i högskolan – reflektioner och förslag om social och etnisk mångfald i högskolan* (SOU 2000:47).

Regering och riksdag har alltså i allra högsta grad visat sitt intresse i språkfrågan; hur arbetet med svenska språket, minoritetsspråk och invandrarspråk sker och bör ske både i samhället och i skolan.

Även i samhället i stort har det en längre tid pågått en relativt livlig debatt om språket på högskolan, debatten har framförallt bedrivits i diverse tidskrifter, på ledarsidor och bloggar. Den större delen av debatten rör hanteringen av engelska språket i den svenska högskolevärlden. Det handlar företrädevis om huruvida svenska eller engelska ska vara forskarspråk, om risken och rädslan för domänförluster och om hur högskolor bör hantera dessa frågor. Debatten kring engelskan kontra svenskan är i högsta grad betydelsefull. Som svar på regeringens skrivelser på samhällsdebatten har många lärosäten valt att inleda ett arbete med att ta fram riktlinjer för hur skolan ska ställa sig i språkfrågor, så kallade språkpolitics.

Södertörns högskola var en av de första högskolorna som startade en studieverkstadsverksamhet. Redan 1997 slog portarna till Språkverkstan (numera Studieverkstan) upp. Högskolan har profilerat sig som en högskola där mångkultur är ett viktigt inslag och när skolan startades 1996 slogs det fast att högskolans uppgift skulle vara att bredda rekryteringen till högre utbildning och aktivt arbeta för att rekrytera ungdomar från studieovana miljöer. På högskolans hemsida skriver rektor Ingela Josefsson att skolans ledstjärnor är ”mångvetenskaplighet, mångkulturalitet och medborgerlig bildning”².

Höstterminen 2006 och vårterminen 2007 fick jag ynnesten att vikariera ett antal timmar i studieverkstan på Södertörns högskola. I arbetet växte min medvetenhet om hur svårt det kan vara att studera vid en svensk högskola om man inte har svenska som modersmål. Jag förstod snabbt att det inte bara handlade om att hantera komplicerad litteratur på ett andra språk och att tyda inferenser i lärarinstruktioner. Mycket handlade även om att hantera ovana strukturer och

---

² <http://webappl.web.sh.se/C1256C93007503ED/nepns-site-content-link/A5226B6EA389B446C1257052005076EA?open&neplink=/c1256c93007503ed/nepns-site-content-link/ad34b804f8fded73c12571e0003a0001;/c1256c8a0066623d/nepns-site-content-link/f1c873a3321a32bbc1256c8b00159b57,2007-04-19>

anpassa sig till det plötsliga nivåskifte i språkkrav som övergången från gymnasie-, komvux eller SFI-studier till högskola ofta innebär.

Mina erfarenheter av att arbeta på studieverkstaden vid Södertörns högskola fick mig att fundera över hur andra studieverkstäder arbetar med denna grupp studenter. Jag undrade även över vilket ansvar regeringen egentligen lägger på högskolor när det gäller studenters språkutveckling.

3. Syfte & frågeställningar

Syftet med denna uppsats är, för det första, att undersöka hur riksdag, regering och högskoleledningar ser på den språkliga kompetens som studenter på högskolan bör inneha när de utexamineras. För det andra vill jag utreda hur studieverkstäder vid olika lärosäten arbetar för att hjälpa studenter med svenska som andraspråk att nå upp till denna kompetens. Vilka problem stöter de på? Lyckas de leva upp till, dels sina egna målsättningar och dels till de mål högre politiska instanser satt upp för verksamheterna?

Jag har inriktat min undersökning på studenter som har annat modersmål än svenska. Detta för att det är en grupp studenter som ofta besöker studieverkstäder men även för att riksdag och regering lägger stor vikt vid att högskolorna ska erbjuda dessa studenter stöd för att klara av sina högskolestudier.

Mitt syfte är inte att komma med färdiga lösningar på den problematik som studieverkstadsverksamheterna möter, jag hoppas i stället komma fram till insikter om verksamheternas funktion och betydelse både på en politisk och på en praktisk nivå.

Jag har valt att dela in mitt material i tre olika delar, som jag kallar nivåer. På grund av detta har jag även valt att arbeta utifrån tre olika frågeställningar (se Material och metod för utförligare presentation av de olika delarna).

Nivå 1. Vilken språklig nivå och kompetens anser riksdag och regering att studenter på högre lärosäten i Sverige ska nå upp till och hur rekommenderar de att dessa skolor ska arbeta för att nå denna nivå?

Nivå 2. Vilken språklig nivå och kompetens anser högre läroinstitutioner i Sverige att deras studenter bör nå upp till? Hur vill de arbeta för att klara detta?

Nivå 3. Hur arbetar studieverkstäder för att höja andraspråksstudenters språkkompetens? När de upp till de krav regering och riksdag samt högskolan har på språkets kvalitet?

4. Material & Metod

För att söka svar på mina frågeställningar delade jag in mitt material i tre delar som jag undersökte separat. Jag har valt att kalla delarna för nivåer då det är en tydlig skillnad i instansnivå mellan dem. Nedan presenterar jag nivåerna och hur jag gått tillväga för att undersöka dem.

Nivå 1. Regering och riksdag. För att undersöka regering och riksdags ståndpunkt i språkfrågan har jag valt att utgå från några officiella skrivelser som explicit behandlar ämnet, det vill säga berör språket i samhället och i skolan. Jag sökte och valde speciellt ut propositioner och förslag som var aktuella i dagsläget och valde då att koncentrera mig på texter som publicerats efter år 2000. Mina huvudkällor har varit:

- Mål i mun – förslag till handlingsprogram för svenska språket(SOU 2002:27)
- Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik (Proposition 2005/06:2)
- Mångfald i högskolan – reflektioner och förslag om social och etnisk mångfald i högskolan (SOU2000:47)

För att undersöka materialet valde jag att noggrant läsa igenom texterna och aktivt söka efter stycken som beskrev språkets kvalitet på högskolan och som gav förslag på hur högskolan bör arbeta för att nå upp till den nivå som beskrevs i materialet. Min fokus låg på att se innehållet i texterna och för att få fram det närläste jag texterna, jämförde dem med varandra och tolkade formuleringar i intressanta stycken.

Nivå 2. Högskolepolitik. För att, för det första, undersöka hur högskolor och universitet själva ser på det språk som ska finnas på skolorna. Och, för det andra, se hur de ser på sin egen roll i arbetet med studenternas språkliga kompetens, valde jag att titta närmare på de språkpolicyer som utarbetats vid Göteborgs universitet och Högskolan Dalarna³. Dessa språkpolicydokument har till uppgift att vara styrdokument som behandlar språkfrågor centrala för det lärosäte den representerar, exempelvis slår de fast vilket språk som skall vara huvudspråk på högskolan och hur skolan förhåller sig till andra språk. Jag ansåg därför att det var viktiga dokument att undersöka för att svara på min frågeställning. Min arbetsmetod för att undersöka dessa dokument

---

³ Göteborgs universitet och Högskolan Dalarna är ännu de enda svenska lärosätena som offentligt publicerat språkpolicyer som inbegriper hela högskolorna och inte bara enskilda institutioner, därav utgör de hela urvalet av språkpolicyer jag undersökt.

var densamma som beskrivits under nivå 1. Jag arbetade alltså med att närläsa dokumenten för att hitta de stycken som specifikt behandlade frågor om svenska språket på högskolan och studenternas språkliga kompetens i svenska.

Jag deltog dessutom i en konferens om språkpolicyarbetet på Södertörns högskola, Språkpolicy på Södertörn, 26 april 2007, där frågan om vilket akademiskt språk högskolan ansåg att studenterna ska tillgodogöra sig under sin utbildning bland annat stod i fokus.

Slutligen intervjuade jag rektorn vid Södertörns högskola, Ingela Josefsson, för att få hennes åsikt om vad hon ansåg var viktigt att ta hänsyn till, både när det gällde arbetet med att ta fram en språkpolicy, och när det gällde studenternas kompetens i svenska språket. Jag ville även ha hennes åsikt om skolans arbete med att höja språkkompetensen genom den studieverkstad som finns på skolan.

Nivå 3. Arbetet på studieverkstäderna. För att få en överblick av hur olika studieverkstäder arbetar och hanterar kraven uppifrån valde jag att intervjua personer som arbetar på verkstadsgolvet vid Södertörns högskola, Stockholms universitet, Uppsala universitet samt Göteborgs universitet. Jag valde att koncentrera mig på dessa lärosäten dels för att de rent geografiskt var lätta att komma i kontakt med och dels då de representerar relativt stora lärosäten som alla har arbetat med en studieverkstadsverksamhet under flera år.

För att fördjupa och bredda min undersökning samt för att få en bild av konceptet för studieverkstäder i stort har jag läst igenom material som olika studieverkstäder i landet använder för att beskriva sig själva och sin verksamhet för sina studenter och andra intresserade. Jag har dessutom läst rapporter och minnesanteckningar från Nätverket för språkverkstäder, detta för att se hur de beskriver sitt arbete och hur de formulerar problem som de möter. I detta nätverk ingår snart sett alla studieverkstäder i landet och i de texter jag undersökt sammanfattas bland annat diskussioner och föreläsningar som skett i samband med deras möten.

5. Uppsatsens disposition

Valet att arbeta med tre nivåer speglas även i uppsatsens disposition där varje nivå avhandlas separat. Frågeställningarna och metoden påverkar även de olika nivåernas karaktär; Nivå 1 och 2 är till största delen deskriptiva, vilket innebär att jag huvudsakligen redogör för mina fyndigheter och genom det svarar på dessa nivåers forskningsfrågor - dock med vissa inslag av kritisk reflektion och tolkning.

Nivå 3 ser dock lite annorlunda ut och är företrädevis av diskuterande- och reflekterande karaktär. Här ställer jag mina intervjuer mot det jag tidigare funnit under nivå 1 och 2 och därtill lyfter jag in den teori och tidigare forskning jag valt att grunda min uppsats på (se nedan).

Då jag inte genomfört en regelrätt analys av ett material har jag valt att inte använda termerna 'analys' och 'resultat', såsom ofta är brukligt. Efter den diskuterande delen (10. Arbetet på studieverkstäderna) följer istället en slutdiskussion av sammanfattande karaktär där huvudtankarna i uppsatsen presenteras och frågeställningarna under nivå 3 explicit besvaras.

6. Teoretisk bakgrund

Fenomenet "studieverkstäder" är relativt nytt för svenska universitet och högskolor och därför har det inte bedrivits någon direkt tidigare forskning i ämnet. En av de få undersökningar av studieverkstädernas verksamhet jag funnit är en studie av Ole Olsson; Breddad rekrytering mångfald och särskild undervisning inom högre utbildning från 2006. Hans uppsats bygger på intervjuer med studenter vid Halmstads högskola som besökt studieverkstaden 'Skrivpunkten'. Olssons studie landar i en diskussion om hur universitet och högskolor ska hantera utvecklingen från elitutbildning till massutbildning vilket medför en breddad rekrytering både etniskt och socialt. Han slår även fast att utvecklingen ställer krav på lärosätena att se till att de studenter som är behöriga och således kommer in på skolan ges bästa möjliga förutsättningar att klara av sina studier. Studieverkstäder spelar en viktig roll i det arbetet. En betydelsefull poäng som kommer fram mot slutet av Olssons diskussion är att det dock inte bara ska handla om att skapa kompetens inom den språkliga och ämnesspecifika domänen, lika viktigt är det att högskolan ska ge studenterna förutsättningar för att 'lära sig att lära'. Han menar alltså att studieverkstans roll inte bara är att stötta studenterna på en språklig nivå utan även vid kunskapsinhämtningen. "Vi kan inte veta om de kunskaper studenterna tar till sig är relevanta om 20 år, men vi kan ge studenterna beredskap att lära sig nytt, vi kan bidra till att göra studenterna till experter på att lära sig" (Olsson 2006:17). Slutligen vänder han även på problematiken och påpekar att skolan behöver hitta ett sätt att hjälpa lärarna att integrera den biten av "kodknäckning" (som han kallar det) i sin undervisning.

Även arbetet med språkpolicy vid lärosäten i Sverige är någonting som inte har pågått speciellt länge och många policies är just nu under utredning och utveckling. En av de få som har uppmärksammat och skrivit om arbetet är forskningsredaktören vid Södertörns Högskola i Stockholm, Erland Jansson. Han har i en uppsats kartlagt språkpolicyarbetet vid nordiska

lärosäten i sin uppsats *Språkstrategier vid nordiska lärosäten*.⁴ Han poängterar i sin uppsats att det inte finns några direkta riktlinjer för hur en språkpolicy ska läggas upp eller vad den ska innehålla och att språkstrategierna (som han valt att kalla dem) därför ser något olika ut på olika lärosäten. Det samtliga har gemensamt är dock att de lägger störst vikt vid frågan om engelska språket kontra lärosätets huvudspråk. Alla strategier fastslår engelskans starka roll i internationell bemärkelse och då speciellt inom forskningen men de lyfter även fram att lärosätets huvudspråk är av minst lika stor betydelse, hur lärosätena sedan väljer att formulera sina lösningar skiljer sig däremot åt.

6:1 Retorik

Anna Mauranens studie av kulturella skillnader i akademisk retorik (hon undersöker i synnerhet akademiskt skrivande) behandlar språkkompetens ur ett socialt perspektiv och sammanför det med den mångkulturella och mångvetenskapliga miljö som en högskola ofta utgör (Mauranen 1993). Hon menar att den kultur vi lever i färgar vår kommunikation och att vår miljö i förlängningen skapar grupper som hålls samman av det de gör – s.k. *Community of practice*.⁵ Mauranen studerar finska och angloamerikanska akademiker som skriver på engelska och vill visa att dessa grupper akademiker har olika underliggande retoriska preferenser. Hon pekar på svårigheten att objektivt analysera både den praktik man kommer ifrån och den praktik man vill verka inom. I Mauranens studie blir det tydligt att det inte bara är språket som är en svårighet för andraspråksakademiker – även de retoriska praktikerna kan divergera då studenten är färgad av den miljö och kultur han eller hon kommer från. Språklig kompetens räcker alltså inte för att tillgodogöra sig den specifika akademiska praktiken, även en kulturell förståelse av den kommunikativa och retoriska praktiken krävs för att en student ska kunna tillgodogöra sig en fullgod språkkompetens och därigenom uppgå i den sociala kontexten eller den akademiska språkgemenskapen. En språkgemenskap fungerar alltså både inneslutande och uteslutande.

Mauranens studie blir intressant för mitt arbete då den tydligt visar att studieverkstädernas uppgift inte bara är att stötta studenterna i sin språkutveckling. De spelar en minst lika stor roll för studentens tillägnande av den akademiska praktiken och för förståelsen av de genrer som ingår i den akademiska språkgemenskapen.

Min syn på retoriken i denna uppsats innefattar alltså långt mer än den mer klassiska synen presenterad av Aristoteles som att retoriken är ”konsten att vad det än gäller finna det som är

---

⁴ Erland Janssons uppsats har ännu inte kommit ut i slutversion och är därför inte publicerad, den beräknas dock komma ut i slutet av vårterminen 2007.

⁵ *Community of practice* är ett vitt begrepp som inte endast begränsas till gemenskaper baserade på språklig praktik. För att förtydliga begreppet i denna uppsats har jag valt att i fortsättningen använda den svenska termen språkgemenskap.

bäst ägnat att övertyga” (Johannesson 1998:8). Den kommunikativa sidan av retoriken ligger alltså till grund för Aristoteles resonemang men för att kommunicera behöver vi ett språk och för att finna det som övertygar krävs både språklig kompetens och kännedom om språkliga praktiker och genrer. I ett förlängt resonemang blir retoriken ett analysredskap där det reflekterande resonemanget, språket och slutligen interaktionen eller kommunikationen ingår. Aristoteles menade även att 'människan är språk' - Homo et lingua convertuntur, (Ramirez 1998:17), och att språklig kompetens ger oss möjligheten att innefattas i en gemenskap och uppgå i en social kontext. Denna syn stöds av Säljö som menar att ”att kommunicera är att bli en sociokulturell varelse” (Säljö 2000:88), och att vi, genom kommunikation formar oss själva och andra. Språkets retoriska funktion blir i detta resonemang viktig; språket blir bäraren av det budskap som ska påverka andra och oss själva, samt skapa mening i de sociala praktiker språkets användare agerar i. Denna syn på språket är intressant och förflyttar fokus från att språk är ett systematiskt uppbyggt system upprätthållet av regler och ramar, till att det är ett levande redskap som definieras och fylls av betydelse av sina användare.

6:2 Skrivande och lärande

Tre begrepp som jag valt att lyfta in i min uppsats är socialisering, literacy och praktiker, begrepp som är vanliga inom skrivforskningen.⁶ Jag har valt att utgå från de definitioner som Mona Blåsjo tar upp i sin D-uppsats om studenters skrivande (Blåsjo 2004). I hennes uppsats identifieras även två huvudgrenar av denna forskning: den psykolingvistiska och den socialt inriktade. Den tidigare är inriktad på kognitiva faktorer och ägnar sig åt regelrätta experiment med studenter, den senare – som jag valt att hämta begrepp ifrån - studerar skrivande i miljöer där skrivande naturligt ingår, exempelvis akademiska miljöer . Vidare klassificerar hon in den socialt inriktade forskningen i två underavdelningar. Den interaktionistiska behandlar samspelet mellan skribent och läsare medan den sociokulturella inriktar sig på sambandet mellan skribent, närkontext och en vidare kontext – i denna gren studeras även skrivandet ur en socialiseringsaspekt. Begreppet socialisering inbegriper både en utveckling hos studenten över tid och en anpassning till grupp och miljö – skrivandet är både en identitetsskapande och social handling knutet till de miljöer och bundet till de ramar (praktiker) de förekommer inom. Blåsjo presenterar literacy-forskningen som en gren av skriftbruksforskningen (miljö- och processskriftbruksforskningen) där man ser studentens skrivande som en social praktik och den språkliga kompetensen som inbäddad i sociala ramar - ramar som påverkas av yttre och inre förhållanden, exempelvis maktförhållandet mellan student

---

⁶ Literacy översätts ibland till litteracitet på svenska, i fortsättningen kommer jag använda den svenska termen.

och lärare samt den ofta divergerande kunskapssynen mellan dessa två aktörer. Hon menar även att det är viktigt att se på språklig kompetens inte bara som en kompetens utan flera olika kompetenser på en gång och att forskare därför ofta använder begreppet i pluralform dvs. literacies.

Den akademiska miljön inbegriper dock inte bara språket och skrivandet, dessa två praktiker är inom akademien underordnat lärandet. Studieverkstäderna är situerade på lärosäten och är således läroinstitutioner som har en didaktisk funktion. Då jag utgår från de sociala och identitetsskapande funktionerna hos språket (och skrivandet) blir ett sociokulturellt perspektiv på lärandet ett naturligt val. Detta innebär att den sociala funktionen hos lärandet (liksom i språket) blir central för den pedagogik/didaktik man vill arbeta efter. Roger Säljö skriver att "i ett sociokulturellt perspektiv på lärande måste alla pedagogiska problem [...] förstås i ljuset av lokala och situerade kommunikativa praktiker [...] I ett historiskt och sociogenetiskt perspektiv är det sätt vi kommunicerar i den institutionaliserade verksamhet som skolan utgör speciella. De skapar vissa typer av svårigheter av förståelsekaraktär, samtidigt som de medger att man tillägnar sig kraftfulla, litterata kunskaper." (Säljö 2000:223). Han fortsätter och påpekar att man ur det sociokulturella perspektivet bör fokusera på att analysera de bakomliggande orsakerna till förståelseproblemen som sätter upp hinder för studenterna när de ska tillgodogöra sig det skolan erbjuder och att man genom det kan förändra de kommunikativa mönstren eller praktikerna så att de blir mer tillgängliga för studenterna. Då studieverkstädernas arbete i mångt och mycket just handlar om att "avkoda" den akademiska praktiken och göra den tillgänglig för sina besökare blir detta perspektiv på lärandet synnerligen aktuellt.

7. Avgränsning

Jag har valt att, så långt det har varit möjligt, inte inkorporera mitt eget perspektiv på studieverkstadsarbetet i denna uppsats. Mina upplevelser av att arbeta i studieverkstaden vid Södertörns högskola ligger självklart till grund för mitt intresse för ämnet men jag ser ändå på mina erfarenhet och min kunskap om verksamheterna som begränsade. Jag har därför valt att lyssna till och grunda uppsatsen på resonemang och insikter från de som arbetat länge inom verksamheterna och har ett mer övergripande ansvar för att verksamheterna fungerar. Jag är dock medveten om att mina erfarenheter kan färga uppsatsen, speciellt då jag redan i startskedet går in med uppfattningen att studieverkstadsverksamheter i allmänhet fyller en mycket viktig funktion.

Ytterligare en begränsning som är grundläggande, är att mitt syfte inte är att komma med lösningar eller ens lösningsförslag till den problematik som studieverkstadsverksamheterna

dagligen möter när det gäller höjandet av andraspråksstudenters språkkompetens. Detta skulle kräva ett långt mycket mer ingående analysarbete med verksamheternas arbetsformer och metoder för ut- och inläring i fokus. Det är min åsikt att detta skulle vara en mycket värdefull analys som skulle kunna utveckla verkstäderna ytterligare men det är dock inte syftet med denna uppsats.

8. Regering och Riksdag

Att riksdag och regering har en viktig roll i språkarbetet är i Sverige ett faktum. Bland annat har regeringskansliet i många år haft 'Språkrådet' (tidigare 'Svenska språknämnden') direkt knuten till sig. Den 1 juli 2006 fördes flera språkvårdande verksamheter samman under paraplyet "Institutet för språk och folkminnen" ("tidigare Språk- och folkminnesinstitutet") och bedrivs som en myndighet finansierad av och direkt underställd staten. I myndighetens regleringsbrev för 2007 tydliggörs institutets uppgift och mål: "Institutet för språk och folkminnen har till uppgift att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och språkligt burna kulturarv i Sverige." (Regeringsbeslut III:36). Initiativet till att samla de svenska språkvårdande verksamheterna under ett och samma tak föregicks av ett antal propositioner och handlingsplaner. Nedan redogör jag för några av dem.

8:1 Regering och riksdags utgångspunkt

När jag läste skrifterna som presenteras under 2.Bakgrund och 4.Material och metod slogs jag av deras samstämmighet när det gäller allas rättighet till språk men även deras tydliga insikt i att situationen i samhället och i skolan idag ser annorlunda ut. Siffror som nämns i, bland annat, Mål i mun är att eleverna i svenska skolan har över hundra olika modersmål och att ca 15% av eleverna antingen är födda utomlands eller har föräldrar som båda är födda utomlands (SOU 2002:27 s.197).

I Proposition 2005 föreslår regeringen fyra mål för den nationella språkpolitiken.
(Prop. 2005/06:2 s.2)

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenskans ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenskan ska vara värdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella

minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk

8:2 Skolans roll

Väldigt få stycken i någon av skrivelserna tar explicit upp hur universitet och högskolor bör arbeta för att främja sina studenters språkliga kompetens och kunskap inom det svenska språket. Istället läggs stor vikt vid att främja språkutvecklande åtgärder i grundskola och gymnasium. Insatser för att stärka språkundervisningen, speciellt för elever med utländsk bakgrund men även för elever med svenska som i modersmål, är särskilt angelägna för att uppnå de mål regeringen ställt. Det framgår med stor tydlighet att regeringen anser att grunden för barns språkutveckling läggs i förskoleåldern och att skolan längre fram tar ett annat ansvar, nämligen snarare för barnens tillägnande av det offentliga språket i tal och skrift. Detta förutsätter att eleverna lämnar grundskola och gymnasium med tillräckligt goda språkkunskaper för att smidigt kunna gå vidare till högskolestudier. Där kommer det i sin tur förväntas att de ska lära sig att tillägna sig mer komplicerade texter på högre nivå.

Endast *Mångfald i högskolan* tar explicit upp högskolan som en aktiv aktör i studenternas fortsatta språkliga utveckling.

”Även om språket till största del måste ha inhämtats före högskolestudierna, har högskolan ett ansvar att stödja dem som har problem med svenska språket så att de bättre kan tillgodogöra sig utbildningen.” (SOU 2000:47 s.121)

I *Bästa språket - en samlad svensk språkpolitik* skriver språkkommittén dock att de anser att universitet och högskolor bör förstärka moment i utbildningen som förbättrar studenternas muntliga och skriftliga färdigheter i både svenska och engelska (Prop. 2005/06:2 s.47). Detta pekar dock inte på att det finns en underliggande problematik för en specifik grupp såsom det antyds i citatet ovan. Snarare är sammanhanget att motverka de domänförluster som svenska språket riskerar då engelska lyfts in alltmer som huvudspråk i såväl forskning som näringsliv. Detta är en problematik som tas upp i mycket större utsträckning än den problematik som personer med annat modersmål än svenska upplever i sitt möte med svenska språket. I *Mångfald i högskolan* tas det även upp att gruppen akademiker missgynnas då kvalifikationsnivån i SFI-undervisningen ofta ligger alltför lågt, ett problem som inte nämns i någon av de andra skrifter jag har granskat. Detta är en intressant iakttagelse då många studenter på högskolan kommer direkt från SFI:s språkundervisning.

Regeringen menar i lejonparten av sina skrivelser att grund- och gymnasieskolan har det grundläggande ansvaret för att eleverna har de förkunskaper som behövs då de går över till högskolestudier - det är i denna grunden för en god språkbehandling skall läggas. Det framgår

dock med stor tydlighet att den enskilde språkbrukaren har det yttersta ansvaret. ”Språkbruket är allas egendom och allas ansvar” (SOU 2002:27 s.56). Högskolans roll och arbete tas, i de skrifter jag granskat, till största delen upp i förbigående och det verkar tas för givet att ’jobbet redan är gjort’. Fokus ligger istället på att högskolan bör utbilda fler lärare med kompetens inom svenska som andraspråk för att förstärka den utbildning som sker på grund- och gymnasienivå. Vuxenutbildningen av personer med svenska som andraspråk berörs i huvudsak när SFI och komvux kommenteras och då inte speciellt ingående.

8:3 Har vi för höga krav?

En intressant iakttagelse som kommittén för svenska språket uppmärksammar i Mål i mun är de höga krav som samhället i stort ställer på språkbrukarna. Kommittén menar att invandrare i Sverige generellt sett är betydligt bättre på att läsa och skriva på sitt nya språk än invandrare i flera andra länder. De är dock så att de som invandrar till Sverige möter högre krav på språket än invandrare till ”de flesta” andra länder och detta skapar problem för många – både på högskolan och i arbetslivet (SOU 2002:27 s.362). Kommittén hänvisar även till en enkätundersökning som undersöker attityder till personer som talar svenska med brytning och resultaten som presenteras talar sitt tydliga språk. 40% av de tillfrågade anser att det ställs för stora krav på invandrares språkkunskaper när de söker jobb (SOU 2002:27 s.175).

I skrivelserna betonas det att samhällets höga krav är någonting som kan påverka demokratiaspekten och det framhålls som en självklarhet att alla som verkar i eller träder in i det svenska samhället ska kunna tillägna sig svenska språket. Annars är yttrandefriheten hotad och klasskillnader växer fram, den enskildes chanser att få arbete och studera är även till stor del beroende av språkfärdigheten. Slutsatsen är att samhällets högt ställda krav på personers språkförmåga när det gäller svenska språket är någonting som behöver förändras. Det tydliggörs dock att attitydförändringar är ett tidskrävande företag vilket ofta kräver generationsskiften. De höga kraven och den tuffa attityden i samhället sätter press på skolorna att antingen förbereda studenterna för samhället genom att själva ställa höga krav, eller att sänka sina krav för att försöka få till stånd en genomgripande förändring – båda alternativen framhålls som svärgenomförda. Regeringens föreslår därför att det bör vidtas åtgärder för att attityderna till svenska språket med dess varieteter ska förändras i positiv riktning, hur detta ska genomföras är dock oklart.

9. Högskolepolitik

Som ett resultat av riksdag och regerings utredningar och allmänna språkpolitik samt på grund av lärosätens uppmärksammande av avsaknaden av riktlinjer kring speciellt engelskans plats på svenska universitet har arbeten med språkpolitics vid flera lärosäten tagit fart. Högskoleverket nämner i sin publikation *En gränslös högskola? Om internationalisering av grund- och forskarutbildning* att internationaliseringen av den svenska utbildningen och det faktum att flera lärosäten idag profilerar sig som just internationella utbildningsplatser medför krav på en genomtänkt språkpolicy (Högskoleverket 2005). Högskoleverket är inte mer specifik än så i sin formulering och nämner inte vidare vad en sådan policy bör innehålla eller hur den kan utformas och idag finns heller inga sådana riktlinjer. I *Språkstrategier vid nordiska lärosäten* skriver Erland Jansson om detta och menar att "Det ligger i en policies natur, att den i hög grad präglas av programmatiska deklarerationer, ställningstaganden av mer principiellt slag, och – i det material vi har att göra med här – ofta resonemang om språks betydelse." (Jansson 2007:2).

Trots bristen på riktlinjer är behovet av ett genomarbetat förhållningssätt till olika språkfrågor är tydligt, speciellt som det internationella utbytet, beroendet och samarbetet med andra länder och kulturer växer. Många högskolor och universitet runtom i landet arbetar just nu på att få ut språkpolitics. Arbetet med att ta fram en språkpolicy är av processliknande natur, och innan en policy kan publiceras föregås den av ett ansenligt analysarbete och skrivelsen ska godkännas av många instanser innan den trycks. Just nu pågår denna process på Södertörns högskola i Stockholm och bland de få högskolor i Sverige som hunnit publicera sina policies märks Göteborgs universitet och Högskolan Dalarna. Nedan har jag valt att titta närmare på dessa två språkpolitics samt på det pågående språkpolicyarbetet vid Södertörns högskola.

9:1 Göteborgs universitet

Det övergripande syftet med Göteborgs universitets språkpolicy är att "öka den språkliga medvetenheten hos alla som studerar eller arbetar vid universitetet" (s.4). Skrivelsen är en mycket översiktlig redogörelse för vad GU ser som prioriterade insatsområden när det gäller språket. Tyngdpunkten läggs på svenska språket och dess förhållande till engelskan som vetenskapligt språk.

Det är tydligt att universitetet ser på sig själv som ett av de stora universiteten i Europa och att de som sådant har som mål att "bidra till utvecklingen av studenternas språkfärdighet, till ett vetenskapligt språkbruk och till förmåga att kommunicera sina kunskaper på olika språk även till personer utanför högskolan." (s.5). Språkpolycyn hänvisar direkt till Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik (Prop. 2005/06:2) och är klar med är att moment i utbildningen som förbättrar

studenternas muntliga och skriftliga färdigheter både i svenska och engelska ska förstärkas samt att lärosätet har ett ansvar för att studenterna ska kunna uttrycka sig på en klar och begriplig svenska om sådant som rör studierna.

Fokus i språkpolicy ligger på universitetets syn på engelskan inom studenternas utbildning. Att det skulle föreligga speciella behov av språkligt stöd på svenska för studenter som inte har svenska som modersmål eller har andra särskilda behov nämns mest i implicita ordalag. Skrivelsen hänvisar i dessa frågor till Handlingsplan för språkfrågor.⁷

9:2 Högskolan Dalarna

Högskolan Dalarnas språkpolicy är långt mer specifik i sina formuleringar än den språkpolicy som Göteborgs universitet publicerat. Här nämns både vilka utmaningar som högskolan ställs inför på grund av den ökade mångfalden bland studenter och studieinriktningar såväl som hur högskolan bör arbeta med dessa utmaningar.

”Studenter med en alltmer varierad bakgrund, till exempel socialt, etniskt och kulturellt, har en större variation i sina språkliga register. Ett mångfaldstänkande innebär inte bara krav på en bättre kunskap om och större respekt för olika normer utan också att existerande normer ifrågasätts och förändras.” (DUC2005/1320/80)

Högskolan påpekar att alla som studerar eller arbetar vid högskolan har ett gemensamt ansvar för språkanvändningen vid högskolan, både när det gäller svenska och engelska. Högskolan ser på sambandet mellan inhämtning av reflekterande kunskaper och färdigheter och språklig utveckling som tätt sammanlänkade. De två förutsätter varandra och högskolan menar därför att språket och innehållet inte kan skiljas från varandra. I skriftliga produktioner på högskolan ställs det därför höga krav på klarhet, entydighet och mottagarmedvetenhet. Högskolans medvetenhet om de höga krav den ställer på studentens språkförmåga är tydlig men högskolan är även medveten om att den har ett stödjande ansvar för att se till att studenterna faktiskt klarar av kraven skolan ställer på dem.

”För att bättre uppfylla dessa språkkrav bör speciella stödinsatser finnas vid Högskolan för att främja utvecklingen av främst den skriftliga produktionen. För studenter bör skrivarkurser, både i svenska och engelska, finnas. Dessutom bör en mer individriktad stödverksamhet finnas för studenter med särskilda behov. Sådana behov kan handla om studenter med specifika läs- och skrivsvårigheter/dyslexi eller studenter med stora svårigheter med sitt akademiska skrivande. Det kan också handla om studenter med svenska som andraspråk som har specifika svårigheter till exempel genom att ha kraftigt avvikande uttal eller språkstruktur. För dessa studenter är det viktigt att ett individriktat stöd finns. För att bättre kunna upptäcka och möta studenternas varierande

---

⁷ I skrivande stund är detta dokument under framtagning.

behov av språkutveckling och språkstöd bör lärare vid Högskolan dessutom utveckla större medvetenhet om språkets betydelse och om de språkutvecklingsprocesser som studenter genomgår under sin utbildning”
(DUC2005/1320/80)

9:3 Södertörns högskola

På Södertörns högskola pågår just nu arbetet med att sätta samman en arbetsgrupp för att utveckla en språkpolicy för skolan. I slutet av april (070426) hölls en konferens - Språkpolicy på Södertörn - på skolan där frågor kring språket på högskolan men framförallt policyarbetet togs upp till diskussion. Det var tydligt att deltagarna i konferensen var medvetna om den utmaning som inriktningen på högskolan medför (se ovan). Fokus i diskussionen hamnade på engelskans plats i undervisningen och i avhandlingar men tyngd lades även på den språkförmåga i svenska som studenterna förväntas lämna högskolan med.

Rektorn på högskolan, Ingela Josefsson, menar att en språkpolicy i huvudsak bör behandla två områden. Det ena är hur man ger stöd till studenterna att utveckla en akademisk svenska med syfte att öka genomströmningen. Den andra delen är att reda ut vilket språk som ska förekomma på högskolan. Det handlar dels om engelskans kontra svenskans plats i undervisning och forskning men även att definiera vad ett akademiskt språk faktiskt är. Hon är tydlig med att innehåll och form aldrig ska skiljas åt och menar att en policy kanske bör innehålla exempel som visar vad som är acceptabelt och inte.

Att utarbeta en språkpolicy är även ett sätt att komma tillrätta med de fall av fusk som upptäcks på högskolan. Ingela Josefsson menar att fusk i flera fall bottnar i studenters okunskap om vad fusk är, men att det ibland även kan handla om frustration från studenternas sida då han eller hon känner att det egna språket inte räcker till, och att de då plagierar. I båda fallen skulle en gemensam språkpolicy för högskolan vara till stor hjälp. För att speciellt arbeta med studenternas språkliga kompetens ser rektorn gärna att färdighetsträning i svenska och engelska är en punkt som tar plats i policyn, men hon trycker även på vikten av att skolan i stort behöver skapa en trygg, tillitsfull och tillåtande miljö för alla studenter.

9:4 Dokumentens inriktning

Språkpolicydokumenten behandlar i första hand hanteringen av det engelska språket i den svenska akademiska miljön. Det är uppenbart att båda språken behövs men avvägningen mellan dem är huvudfrågan. Detta kan jag tycka är något förvånande då svenska studenters behärskning av universitetets eller högskolans huvudspråk väl kan anses vara grundläggande för framgångsrika

studier samtidigt som det utgör ett problem då ett antal studenter har svårt att just behärska svenskan.⁸

Jag menar dock inte att förminska problemantiken kring engelskans plats på svenska lärosäten. Den är, som tidigare nämnts, en viktig fråga att lyfta och skapa regelverk kring. Kanske är det lättare att skapa regler för engelskans plats på svenska lärosäten, då frågan inte kräver lika ingående utredningar och definitioner av språket utan man kan istället slå fast i vilken grad engelskan bör användas i olika nivåer, någonting som man inte kan göra när man diskuterar lärosätets huvudspråk. Huvudspraksfrågan kräver att man definierar vad ett bra akademiskt språk är, och hur gör man det? Då behöver vissa knäckfrågor besvaras exempelvis: Är en korrekt grammatik liktydigt med ett bra språk eller ska det handla om att budskapet i texten kommer fram med tydlighet? Ska man skilja på form och innehåll?

9:5 Samsynen på dokumenten

Det verkar inte finnas någon direkt samsyn på vad en språkpolicy bör innehålla eller ens exakt vad den bör behandla. Erland Jansson nämner att avsaknaden av gemensamma riktlinjer och rekommendationer gör att språkpolicens vid olika lärosäten tenderar att se relativt olika ut (Jansson 2007:2). Det är alltså upp till varje lärosäte att välja inriktningen på sin språkpolicy och dokumenten är därför jämförbara endast i begränsad utsträckning. Självklart är alla lärosäten i Sverige olika och faktorer som skolornas inriktning, utbildningsutbud och studentsammansättning gör att behoven av riktlinjer i olika frågor kan skilja sig åt. Exempelvis skiljer sig Södertörns högskola tydligt från Göteborgs universitet och Högskolan Dalarna när det gäller sin profil (se ovan) och därigenom sin studentsammansättning. Men faktum kvarstår; om policydokumenten ska kunna vara jämförbara mellan lärosäten krävs en gemensam syn på vad dokumentet bör innehålla, någonting som inte finns idag.

10. Arbetet på studieverkstäderna

I nuläget har, i stort sett, alla universitet och högskolor i Sverige startat särskilda verksamheter för att ge studenter stöd i sina studier. Arbetet på studieverkstäderna ser lite olika ut och är organiserade på olika sätt vid olika lärosäten, en gemensam nämnare är dock att de alla är sysselsatta med språkhandledning och språkutveckling (företrädevis på svenska). Alla de verkstäder jag varit i kontakt med erbjuder även hjälp med studieteknik, akademiskt skrivande

---

⁸ Huvudspråken vid de lärosäten jag koncentrerat mig på är svenska.

och muntlig framställning. Det största mätbara målet med verksamheterna är genomgående att studenterna till slut inte ska känna behovet att komma tillbaka och förhoppningen är självfallet att hela verksamheten i förlängningen inte ska behövas.

Verksamheternas syfte, från ledningarnas sida, formuleras ofta som att de ska vara ett led i att öka genomströmningen och hjälpa studenter som annars hade hoppat av på grund av tal-, skriv- eller studieteknikssvårigheter, att fullfölja sina studier. Denna syn stöds av Ingela Josefsson, rektor på Södertörns Högskola, som vill att studieverkstan ska ge stöd så att studenterna klarar av sina studier så optimalt som möjligt.

Alla studieverkstadsverksamheter jag har kommit i kontakt med under mitt uppsatsarbete har tillkommit då lärosätena, på ett eller annat sätt, upptäckt att behovet av språkstödjande instanser är stort. Innan språk- och studieverkstaden vid Stockholmsuniversitet öppnade gjorde "Enheten för pedagogisk utveckling" vid universitetet en inventering och lägesbeskrivning av det akademiska skrivandet på skolan (Strand 2000). Många institutioner lyfte där upp problematiken med studenters "varierande skrivförmåga" som satte lärarna i en sits där de kände sig tvingade att vara kriorättare och/eller redaktörer för studenternas uppsatser – trots att de inte upplevde sig ha varken tid, resurser eller kompetens till detta. Detta är den gemensamma problematik som studieverkstäderna samlas kring.

10:1 Studieverkstadens mångfacetterade roll

Under mina intervjuer har det blivit tydligt att studieverkstäderna inte bara är eller ses som studentstödverksamheter. Studieverkstadsrollen är mer komplicerad än så. Nedan går jag igenom och diskuterar några av de centrala roller som studieverkstäderna och dess medarbetare hanterar.

10:1:1 Läroinstans

Studieverkstäderna är situerade inom en skolverksamhet och rollen som läroinstans blir då uppenbar – studieverkstäderna är en del i skolornas utbildningsutbud. Läroinstanser genomsyras vanligen av någon sorts pedagogisk strömning som konstituerar hur utlärandet ska gå till för att studenterna på bästa sätt ska kunna tillgodogöra sig den kunskapskorpus skolan erbjuder. Här verkar dock studieverkstäderna stå lite vid sidan om. Verksamheterna är en del av skolan men deras uppdrag är så pass specifikt att den pedagogik som skolan kanske vill driva inte passar in. Detta gör att studieverkstädernas arbete ser ganska olika ut från skola till skola och det finns ingen gemensam didaktik som skulle kunna förena verksamheterna – alla arbetar efter olika arbetsmodeller. Den enda förenande praktiken (förutom att verksamheterna i mångt och mycket hanterar liknande problematik) är tanken på "hjälp till självhjälp".

Verksamheterna har en samsyn på sig själva som läroinstitutioner som ska förmedla kunskap, ge stöd och hjälp åt studenterna att ta sig framåt i sina studier – att förbättra och utveckla sig. Motorn bakom utvecklingen är dock studenten. Vid ett flertal intervjutillfällen poängterades det att studenten själv måste ta ett ansvar för sin språkutveckling och flera av verksamheterna kräver en motprestation av studenten. Lillemor Aronson vid Uppsala universitet menar att verksamheten, till stor del, är självsanerande, det vill säga, de studenter som kommer för att få en text korrekturläst i regel inte kommer tillbaka då deras förväntningar inte uppfylls.⁹ Hon erkänner även att man som handledare kan känna viss frustration eftersom det inte alltid är så lätt att leva upp till målet att arbeta med ”hjälp till självhjälp”. Hon menar att det kan upplevas som att den hjälpen inte räcker då problemen ligger redan på lexikal nivå. Då en del studenter har problem som ligger på så grundläggande nivå att de inte kan analysera sin text och därigenom se eller känna av sina egna fel eller ens känna dem i texten när de läser högt menar Lillemor att det är det svårt att jobba med ”hjälp till självhjälp”. I Nätverket för språkverkstäders slutrapport 2004 sammanfattas bland annat nätverkets sammankomster och en återkommande formulering är att ”på högskolenivå är det omöjligt att ta igen de brister som många studenter har idag när de påbörjar sina akademiska studier. [...]Språkverkstäderna kan [...] inte reparera, i en del fall, är av bristfällig undervisning.” (Waldenström 2004:3). Det upplevs som ett problem för både högskolan och för studenterna att betyg inte alltid speglar studentens faktiska kompetens. Studenter kommer till högskolan i tron att deras språk håller den nivå som krävs och den chock som kommer när de inser att de inte når upp till de akademiska kraven är ofta kraftig och förvirrande. Elisabeth Åman-Davis beskriver den diskussion, som uppkommit vid ”Nätverket för språkverkstäders” möten, om hanteringen av studenter med ”otillräcklig språkförmåga” som förtvivlad. Högskolan måste på något vis hjälpa studenten i fråga då han eller hon äger behörighet till högskolan.¹⁰ Det bör nämnas att samtliga studieverkstäder uppgav att de inte har några speciella befogenheter för att avråda en student från att fortsätta sina studier. Vid Södertörns högskola berättade Eva Stilling att medarbetarna på studieverkstaden endast kan tala om vad de ser och hur de bedömer det och sedan skicka vidare sina observationer till studievägledare eller lärare.¹¹ I ”värsta fall” kan det leda till ett ”avrådanssamtal” med den

---

⁹ Lillemor Aronsson är universitetsadjunkt vid Uppsala universitet och arbetar som språkhandledare i Språkverkstaden.

¹⁰ Elisabeth Åman-Davis är svensklärare och arbetar på Språk- och studieverkstaden vid Stockholms universitet.

¹¹ Eva Stilling är högskoleadjunkt och ansvarig för Studieverkstaden på Södertörns Högskola i Stockholm.

enskilde studenten. Carina Carlund¹² och Liss Kerstin Sylvén¹³ vid Göteborgs universitet lyfte fram vikten av att vara ärlig och så långt det är möjligt medvetandegöra studenten om sin språkförmåga. De poängterade även att dessa frågor som lärare och handledare ofta upplever som känsliga att ta upp med studenten i fråga men det är ett ansvar som de måste ta. Dialogen om vad som förväntas språkligt och innehållsmässigt är av yttersta vikt för att studenterna ska klara av sina studier.

10:1:2 Problemlösare

I en undersökning av gymnasieelevers diskursiva skrivande kom Ryding och Svensson fram till att det stora problemet med studenters skrivande är texternas inkoherens (ASLA 2004 :257ff). Detta är någonting som till viss del stöds av de intervjuer jag har genomfört. Trots att många handledare vid studieverkstäderna vittnar om att problemen kan ligga på alla nivåer upplevs de problem som påverkar texternas koherens som svårast att hantera. För att skriva koherenta texter krävs en annan sorts litteracitet – inte bara att man kan språket utan man måste då även ha tillgodogjort sig en genrekunskap som ingår i den akademiska praktiken. Förmågan att kunna se sin text utifrån och applicera den genrekonvention som uppgiften kräver på texten är en uppgift som inte endast studenter med svenska som andraspråk faller till föga inför. Ryding och Svensson menar att man kan lära sig genrer på två olika sätt; antingen genom socialisation eller genom undervisning, men de påpekar även att genrekunskap sällan är någonting som explicit lärs ut utan snarare förväntas komma eleverna tillgodo implicit, alltså genom socialisation. För att dra resonemanget långt så förväntas alltså studenter tillgodogöra sig genrekännedom (och därigenom litteracitet) helt av sig själva – genom att på olika sätt interagera med omvärlden och då dra egna slutsatser om genrepraktiker. Detta förefaller relativt orimligt då det ofta är just här problemen ligger – i studenters brister i sociala kontaktnät och/eller svårigheter att interagera med den värld som kan ge genrekännedom då deras språkliga kompetens är för knapp. Dessutom krävs det att studenten har ett analytiskt sinne och kan se mönster i texter, någonting som är svårt när språket står i vägen. Ryding och Svenssons experiment med gymnasieelever visade tydligt att explicit utlärande av skriftliga genrer ger mycket gott resultat. I sin slutsats menar de att det är ett måste att ge andraspråksstudenter en mer handgriplig utbildning i genrekunskap än

---

¹² Carina Carlund är universitetsadjunkt och arbetar som språkhandledare vid Göteborgs universitets Skrivhandledning.

¹³ Liss Kerstin Sylvén är universitetslektor och arbetar som språkhandledare i engelska vid Göteborgs universitets Skrivhandledning.

förstaspråksstudenter studenter som faktisk i högre grad tillgodogör sig sin genrekunskap genom socialisation. Här blir Mauranens resonemang om språkgemenskaper intressant, det handlar om att ge studenterna en chans att knäcka den akademiska koden och explicit se vad den akademiska genren innebär, någonting som Ole Olsson även nämner (Olsson 2006). Andraspråksstudenter kan ha svårt att se de nyansskillnader som särskiljer olika genrer från varandra och därigenom kan de inte uppgå i den akademiska kontexten – i den akademiska språkgemenskaper. Säljös resonemang om att se orsakerna bakom de pedagogiska problem som studenter upplever och göra praktikerna tillgängliga innebär att man då måste fråga sig vilka preferenser som påverkar studenten i hans eller hennes skriftliga produktion. Induktiva resonemang istället för de klassiskt deduktiva kan härledas till den skriftliga praktik och de retoriska preferenser som studenten har med sig i baggaget, samma sak gäller för hantering av källor och citat. Elisabeth Åman-Davis menar att detta är någonting som man inom högskolevärlden borde vara mer medveten om och även i viss utsträckning ta hänsyn till.

10:1:3 Akutmottagning

Studieverkstäderna har vid flera intervju tillfällen liknats vid akutmottagningar. Detta trots att, om liknelsen får fortsätta, studieverkstädernas arbeten snarare påminner om intensivvården. Liknelsen springer ur en förväntning att Studieverkstan, på kort tid, ska reparera brister i studenternas språkförmåga, någonting som egentligen är en lång process.

Denna syn stöds av Lillemor Aronsson som, även hon, upplever att de flesta besöken i verkstaden är akuta men att språkverkstaden i allmänhet varken kan, vill eller ska göra stora insatser för enskilda studenter. Det finns istället önskemål om en annan verksamhet för de studenter som har större problem - då språkverkstaden inte räcker till.

Eva Stilling upplever att studieverkstan får stå som akutmottagning då både studenter och lärare till viss del saknar insikt och kunskap om hur språkutveckling fungerar och att det ibland kan leda till att deras förväntningar inte går i linje med den hjälp som studieverkstan kan erbjuda. Studenter som kommer alltså med akuta problem vill att studieverkstaden ska lösa dem så att uppgiften kan tilldelas ett G. Detta är någonting som alla handledare jag intervjuat identifierar som ett, i större eller mindre utsträckning, förekommande problem. Elisabeth Åman-Davis möter inte helt sällan studenter som kräver rättningar och korrekturläsningar av längre texter, någonting som hon är tydlig med inte ingår i verksamhetens uppgift. Kravet föds ofta ur en förtvivlan och en känsla av att studenten saknar ett stöd i sin närmiljö. Eva Stilling nämner att studenternas förväntningar ofta beror på att de som besöker verkstan redan är stressade och ofta har

restuppgifter och kompletteringar att ta hand om. Att höra att de behöver ta sig an en, ofta tidskrävande och mödosam, språkutvecklingsprocess kan då kännas övermäktigt. Eva Stilling påpekar att viljan höja sin språkkompetens och lära sig den akademiska praktiken och genom det uppgå i den akademiska språkgemenskapen finns oftast. Viljan kvävs dock i vissa fall av att tidspressen och arbetsbördan blir för stor.

Eva Stilling talar även om att det kan kännas som att läraren som skickat studenten förväntar sig att studenten, efter ett besök i Studieverkstan, ska vara G-mässig. Hon menar att lärarnas orimliga förväntningar ofta bygger på okunskap om hur språkutveckling fungerar men även på att vissa lärare faktiskt bara vill "bli av med problem" och då skjuter över det på studieverkstan. Denna problematik bottnar ofta i lärarnas höga arbetsbörda och Elisabeth Åman-Davis, uppger att handledare och lärare relativt ofta skickar studenter som har stora problem till verksamheten. Handledarna har många gånger hand om ett stort antal studenter och har därför inte tid att ta hand om problemet, och ibland inte heller inte tillräcklig kunskap om språket för att kunna motivera varför en uppsats/hemtentamen inte passerar som godkänd. Detta är en problematik som inte faller på studieverkstäderna att lösa men som de inte desto mindre måste hantera. Lärosätena bör dock, i allmänhet, uppmärksamma problematiken och se över handledarnas arbetssituation, någonting som i längden skulle kunna resultera i att handledarna kan lägga mer tid på den enskilde studenten som då tidigare får den hjälp han eller hon behöver, vilket i förlängningen kan lätta arbetsbördan även för studieverkstäderna och kanske även tvätta bort "akutmottagningsstämpeln".

10:1:4 Bollplank och lyssnare

Någonting som kommit upp ett flertal gånger under mitt uppsatsarbete är den sociala funktion som studieverkstäderna fyller. Många av handledarna upplever att studenter besöker verkstaden lika mycket för att få hjälp med ett konkret problem som för att prata med någon utomstående om sina studier. Det kan handla om att dela frustration över ett betyg eller en komplettering med någon. Men vad det än gäller handlar det alltsomoftast om att få prata med någon som känner till den akademiska praktiken och som kan erbjuda nya perspektiv och på så sätt kanske hjälpa till i socialiseringsprocessen. Att tillägna sig en språklig kompetens, litteracitet, handlar ju lika mycket om att förstå den språkgemenskap som praktiken existerar inom.

För andraspråksstudenter saknas i vissa fall en förståelse för den akademiska praktiken och den socialiseringsprocess som kommer med att läsa på högre nivå i deras sociala nätverk och eller närmiljö. Elisabeth Åman-Davis har upplevt att studenter ibland vill att språk- och studieverkstaden ska kompensera för deras eget bristande nätverk. Hon menar att dessa studenter finner det svårt att uppgå i den akademiska språkgemenskapen, just eftersom de inte själva har

sociala kontakter som kan stötta dem i deras kunskapsinsamlande och ibland inte känner någon med svenska som modersmål som skulle kunna hjälpa dem exempelvis med sitt skrivande. Vissa studenter kan känna sig isolerade, utelämnade och ibland till och med utstötta ur sin bekantskapskrets då socialiseringsprocessen och tillägandet av det akademiska språket verkar hotande. Elisabeth Åman-Davis beskriver hur hon mött studenter som förlorat kontakten med sina tidigare vänner just eftersom studentens språk förändrades och vännerna inte ”hängde med”. I dessa fall (och i andra orelaterade fall) har studenter ibland uttryckt en vilja att språk- och studieverkstaden ska ordna med sociala kontakter, någonting som ligger utanför verksamhetens område. Det är dock tydligt att studieverkstaden spelar en viktig roll som både lyssnare och bollplank för sina besökare.

10:2 Språket som akademisk praktik

En fråga som har lyfts och som jag valt att ta upp i de intervjuer jag genomfört är hur morgondagens akademiska skrivande bör se ut. Vilka krav har vi på den akademiska formen och texten – är kraven rimliga eller är det någonting vi behöver reglera för att bättre passa in i högskolevärlden idag? Det genomgående svaret på frågan var: ”Nej!”. Det framkom med tydlighet att universitet och högskolor är den högsta utbildningsinstansen i samhället vilket också kräver att språket ligger på toppnivå. Högskola och universitets uppgift handlar i mångt och mycket om att förbereda för det svenska samhället och den svenska arbetsmarknaden. Om utexaminerade studenters språk då inte går i linje med den allmänna synen på det akademiska språket är risken att både studenten och högskolan som examinerade studenten förlorar trovärdighet överhängande. Flera av de intervjuade menade även att det är av denna anledning som högskola och universitet inte bör skilja på form och innehåll eller ta sig för att bedöma studenter enligt olika måttstockar för att försöka ta hänsyn till den språkliga bakgrunden. Lillemor Aronsson ansåg att bedömningar enligt olika måttstockar är en missriktad omtanke och att det endast ger ”hjälp till självdestruktion”.

Carina Carlund menade att ”det akademiska vägvalet bygger på språket”. Den akademiska processen är alltså uppbyggd av att läsa, förstå, tolka och skriva. Den akademiska formen handlar om att förmedla och, inom studenterna, skapa den kunskap som är den nödvändiga inom ämnet. Detta är en syn som tydligt knyter an till den konstruktivistiska synen på kunskap. Där är kunskap någonting som inte existerar oberoende av den som lär in den. Kunskapen skapas på nytt i varje individ då den vävs samman med det individen redan har i sin kunskapsbank, detta leder till att kunskap inte kan ses som en konstant variabel utan som någonting som varierar beroende på

vem som äger den (se exempelvis Dysthe, 1996). Även Säljös resonemang om att se orsakerna bakom problem blir här aktuell – men samtidigt är denna syn svår att arbeta efter på ett högre lärosäte utan att just börja bedöma efter olika måttstockar. Kanske kan man tolka det som att skolorna i större utsträckning bör möta studenten där han eller hon befinner sig och utgå därifrån. Det skulle i sådana fall innebära att handledare och lärare behöver bli tydligare med vad den akademiska praktiken innebär och inte ta för givet att alla studenter bär med sig samma eller ens likadana förkunskaper.

Inom högskolevärlden handlar det allt som oftast om att skapa kopplingar mellan olika typer av kunskap och kunna operationalisera dem på varandra. Det handlar om skapa, att handla och om att äga kunskap och att kritiskt kunna reflektera kring den kunskapen genom logiska resonemangskedjor. Det är dock en inte alltid helt lätt uppgift att få studenterna att inse att de behöver alla dessa bitar för att nå upp till den akademiska nivå som lärosätena kräver. Många studieverkstadsarbetare uppger att många studenter är mycket frustrerade och upplever att de hamnat i något av ett Moment 22. Studenten har, i och med att han eller hon kommit in på högskolan, ingen möjlighet att "backa" i skolsystemet för att "lära om" eller kompensera för sin bristande språkkompetens. Inte heller finns möjligheten att fortsätta framåt då studenten ofta inte hinner tillgodogöra sig den kunskap som ska ligga till grund för de uppgifter man ska utföra. Språket blir paradoxalt nog ett hinder för studentens fortsatta språkliga utveckling, för kunskapsprocessen och socialiseringen in i den akademiska språkgemenskapen. En tredje variabel som kan skapa vanmaktskänslor är att vägen till det arbete studenten eftersträvar ofta går just via högskolestudier.

En annan problematik som kan göra det svårt för studenter att förstå och tillägna sig den språkliga akademiska praktiken är att kraven på det akademiska språket varierar, ibland kraftigt, mellan institutionerna vid de olika lärosätena. Detta är någonting som även belagts i den studie av det akademiska skrivandet på Stockholms universitet som genomfördes år 2000 (Strand 2000). Detta är speciellt ett problem för studenter som läser kortare kurser och då byter institution med jämna mellanrum, exempelvis inom lärarutbildningen. Elisabeth Åman-Davis medger att en gemensam språksyn vore fruktbar på många olika sätt, inte minst för studenternas skull, men det skulle även underlätta studieverkstädernas arbete. Hon uppger att det inte bara är studenterna som upplever frustration kring osäkerheten om vad som konstituerar ett akademiskt skrivande eller vilka komponenter som ingår i den akademiska praktiken. Institutionerna på Stockholms universitet är många överens om att det råder en osäkerhet kring vilken språklig standard en godkänd C-uppsats bör uppvisa (Strand 2000). Det vore åtråvärt att alla lärare hade insyn i vad

som är ett akademiskt skrivande samt att samtliga lärare hade en grundkompetens i att bedöma språk och motivera ett icke godkänt resultat där bedömningen baseras på just språkliga brister. För att uppnå detta blir språkpolicyarbetet av största vikt men då behöver språkpolicydokumenten drygas ut och innehålla mer preciseringar av det akademiska språket.

10:3 Praktik som politik

Samtidigt som studieverkstäderna ska svara på de politiska kraven riksdag och regering samt högskolorna i allmänhet ställer driver deras praktiska arbete förhoppningsvis fram förändringar. Man kan fråga sig om att genomföra praktik inte egentligen är att skapa politik? Under min intervju vid skrivhandledningen på Göteborgs universitet nämndes det att utgångspunkten för deras arbete alltid var att se på studentens situation i nuet. Det poängterades att det inte är någon idé att vara bitter över bristerna i svenskundervisningen på grund- och gymnasieutbildningen, eller att irritera sig på komvux eller SFI:s betygssystem. Det var deras åsikt att studenternas nuvarande tillvaro bör styra studieverkstädernas arbete, frågan ska vara vad studieverkstaden kan göra för att hjälpa studenten i nuläget, inte vad de tidigare läroinstanserna borde ha gjort. I anslutning till detta resonemang menade Carina Carlund och Liss Kerstin Sylvén att man kunde se på problematiken genom ett omvänt perspektiv. Förhoppningen var att man, genom att visa tidigare läroinstanser att högskolor och universitet arbetar framgångsrikt med andraspråksstudenter, kan signalera att problematiken inte är omöjlig att överbrygga - att det går att arbeta resultatrikt med denna grupp studenter. Kanske skulle då grund- och gymnasieskola, SFI samt Komvux ta efter universitetets modell för arbetet. I detta resonemang blir praktiken som verksamheten ägnar sig åt även politik.

Under nästan alla intervjuer har det nämnts att studieverkstadsverksamheterna är ett sätt för lärosätena att konkurrera med andra skolor. Att det finns stödverksamheter på skolan visar för potentiella studenter att skolan engagerar sig i sina studenter och att nya studenter kan förvänta sig att få det stöd han eller hon behöver för att klara av sina studier. Rektorn vid Södertörns högskola i Stockholm nämnde att hon även såg på Studieverkstan som ett sätt att profilera högskolan som ett tryggt val - en högskola där studenten ska känna sig uppbackad av ett komplett stöd genom hela sin studietid. Att använda studiestödsverksamheterna på detta sätt är att låta deras praktik ingå i den politik högskolan eller universitetet för. Men det är även ett steg i att påverka andra läroinstanser och visa dem vilket ansvar universitet och högskola tar för sina studenters språkutveckling. På Språkpolicykonferensen vid Södertörns högskola (2007-04-26) menade Olle Josephsson (föreståndare för Språkrådet) att högskolan har ett ansvar för att

utveckla det samhällsbärande och kompletta språk som riksdag och regering ställer upp som mål för språkpolitiken i bland annat Mål i mun (se ovan). Olle Josephsson påpekade att högskolan bör anses vara underställd de fyra utgångspunkterna och alltså måste anses vara en aktiv aktör i studenternas språkutveckling. Att då visa att man arbetar med och lägger resurser på studieverkstäder är att ta detta ansvar och arbetet skickar även signaler uppåt i leden, till högskoleledningar, riksdag och regering att lärosätena lyssnat till kraven och nu svarar på dem.

'Nätverket för språkverkstäder' är även det ett mycket bra exempel på hur studieverkstädernas praktik blir politik. I slutrapporten 2003-2004 nämns det att nätverket upprepade gånger inbjudit dåvarande utbildningsministern Tomas Östros till sina konferenser, dock utan framgång.

11.Sluttidiskussion

Riksdag och regering menar i sina rapporter och förslag att skolan på alla nivåer ska verka för att alla som går igenom skolsystemet ska ges möjligheter att uppgå i den språkliga gemenskapen. Att inte äga ett språk som är tillräckligt för att ingå i den gemenskap – den praktik - man önskar ingå i blir då ett hinder att ta sig över. Högskolor och universitet idag utgör en språkgemenskap som sammanförs i den gemensamma synen på det akademiska språket – ett språk som inte är lätt att definiera eller beskriva men likväl är ett språk som det är tydligt att dessa högre läroinstanser anser det viktigt att värna om. För att högskolor och universitet ska kunna bli tydligare med vad det akademiska språket och den akademiska praktiken innebär behöver fler lärosäten påbörja ett språkpolicyarbete. Men för att språkpolicydokumenten ska vara användbara på detta sätt behöver de bli fylligare och mer precisa när det gäller att definiera vad ett akademiskt språk är – i deras nuvarande form är de tämligen ointressanta (i alla fall ur denna synvinkel). De måste kunna och våga visa vilka komponenter det akademiska språket är uppbyggt av och tydligt visa vad som är acceptabelt eller inte. Ingela Josefssons förslag att exemplifiera det goda och mindre goda språket i den kommande språkpolicyn på Södertörns högskola är nog en god idé. Universitet och högskolor måste dock även börja se på språkpolicydokumenten, inte som något onödigt ont utan som ett nödvändigt gott.

På Stockholms universitet framkom det att ambitionen att starta ett språkpolicyarbete var låga, detta trots att den mycket divergerande synen på det akademiska språket upplevdes som ett problem av många institutioner på skolan. Det kom även fram att det antagligen berodde på att finns en tröghet på just Stockholms universitet som grundar sig i att universitetet redan har högt söktryck och därför inte känner behov av att förbättra eller förändra sig för att locka fler

studenter. I Ole Olssons mening är det högskola och universitets roll att ”lära studenterna att lära”, om högskola och universitet ska arbeta på detta sätt blir kravet på att de ska förmedla kunskap av viss typ genom språket än viktigare och kommentaren om att det akademiska vägvalet går genom språket står som självklar. Det är dock viktigt att denna syn genomsyrar den undervisning som sker på lärosätet. Om språket, till form och innehåll lyfts upp som viktigt för examination och liknande bör läraren inkorporera form och språk i sin undervisning. Mål för vilken kunskap studenten förväntas inhämta och tillämpa samt vilka förväntningar man har på form och innehåll i examinationen bör tydliggöras. Det blir av yttersta vikt att studenten får möjligheter att klara av förväntningarna under sin utbildning.

En återkommande formulering i riksdag och regerings skrivelser är att grunden för den språkliga kompetensen ska läggas i grund- och gymnasieskolan, och högskolan ska stå för den vidare bildningen och övergången till ett mer akademiskt språk. Tyvärr upplever alla som jag har intervjuat att verkligheten inte stämmer överens med denna bild. Som tidigare nämnts, kommer studenter in på högskolan med betyg som inte helt och fullt motsvarar deras faktiska språkkompetens. Absurt nog tvingar man genom detta studenterna att ta ansvar för en ohållbar situation som de på intet sätt själva har skuld till. Om människan, som Aristoteles menar (se ovan), är språk skapar språket människan. Ur detta perspektiv blir det skolsystemet i sig som decimerar och hindrar sina studenter, inte studenterna själva. Studieverkstäderna som arbetar för att hjälpa studenterna över de språkliga hindren blir direkt påverkade av den svåra situationen studenterna befinner sig i. Tillgodogörandet av det akademiska språkets form och innehåll är jämförbart med att lära sig ett hantverk i teori och praktik. Processen är ofta både tids- och arbetskrävande, studenterna är som regel pressade på tid och inträdandet i en språkutvecklingsprocess innebär ofta att lägga arbete åt sidan, vilket i sin tur betyder att de missar deadlines, missar betyg och då inte får studiestöd av CSN. Ansvar för andraspråksstudenters språkutveckling behöver alltså förtydligas, men också följas upp. Vid Stockholms universitet framkom det exempelvis att ett antal studenter efterfrågat repetitionskurser i grammatik för att klara sina studier. Önskemålet mötte dock direkt motstånd då institutionen för Nordiska språk ansåg att den kunskapen redan ska vara inhämtad när studenterna kommer in på högskolan. Tyvärr ser verkligheten annorlunda ut och att ”ta för givet” vilka kunskaper som instanser innan har förmedlat eller, för den del, instansen efter ska förmedla räcker inte. Verkligheten ser, som sagt, annorlunda ut och det är i verkligheten studieverkstädernas arbete pågår. Att ansvaret för studenternas kunskapsinhämtande i viss mån skjuts över på en annan instans än den där studenten befinner sig är, i min mening, någonting som behöver förändras. Kanske behöver

skolan i större utsträckning utgå från studentens behov men ännu bättre vore det om det de olika läroinstanserna hade närmre kontakt med varandra så att missförstånd av denna typ inte behöver ske.

Det är tydligt att Studieverkstäderna arbetar i viss motvind och att svara på min andra forskningsfråga under nivå 3; frågan om huruvida studieverkstadsverksamheterna når upp till de krav som riksdag och regering ställer på språkets kvalitet, är inte helt lätt. Då Studieverkstäderna hanterar många olika roller och möter studenter med svårigheter på alla nivåer kan man inte dra några generella slutsatser om hur framgångsrika verksamheterna är. Det man kan säga är att den genomgående intentionen och ambitionen som de studieverkstäder jag besökt har är att, så långt det är möjligt, hjälpa varje enskild besökare att nå upp till en god språklig nivå.

Studieverkstäderna kan dock inte utföra stordåd. Ofta är studieverkstäderna små verksamheter på stora lärosäten som, trots sin litenhet, förväntas ta hand om alla studenter som behöver dem.¹⁴

Studieverkstädernas arbete handlar i en vidare mening om att hjälpa studenter att ta plats i en språkgemenskap. De ska förmedla den kunskap och färdighet som socialiserar in studenten i den akademiska praktiken och som han eller hon behöver för att bli en självständig och trygg individ i språkgemenskapen. Det är inget lätt uppdrag och verksamheterna behöver stöttas upp av lärosätena i större utsträckning och även ges större legitimitet av riksdag och regering.

11:1 Problemets komplexitet

För att komma tillrätta med den problematik som jag ovan beskrivit krävs dock inte endast mer resurser och större legitimitet till studieverkstadsverksamheterna. Att höja den språkliga kompetensen hos andraspråksstudenter (eller personer med svenska som andraspråk i allmänhet) är ett stort och komplext problem som kräver insatser från många olika håll. Frågan rymmer allt från integrationspolitik till frågor om diskriminering, jämställdhet och demokrati. Det finns även viktiga didaktiska infallsvinklar som behöver tas hänsyn till; högskolors och universitets roll i samhället kan komma att behöva preciseras - ska dessa läroinstanser ha en utgallrande funktion? Vill vi ha elitskolor där endast 'de bästa' passerar genom nålsögat? Uppdraget att högskolan ska vara 'öppen' för alla och att vi ska ha 'medborgerlig bildning' är en av regeringens riktlinjer för högskolan, men är det genomförbart - och framför allt - är denna syn förankrad på alla lärosäten idag?

---

¹⁴ Se bilaga för utförligare information om studieverkstädernas storlek och om hur många studenter varje studieverkstad når ut till.

Studieverkstäderna ska inte och kan inte, i min mening, inte ses som lösningen på ovanstående problematik. Verksamheterna är endast aktörer och i ett större förändringsarbete. Ett förändringsarbete som kräver insatser från och samarbete mellan många instanser i samhället.

11:2 Framtiden

Studieverkstadsverksamheter är, som nämnt, ganska unga. Hittills har det inte genomförts någon mer djupgående forskning i deras arbete, så fältet för den som är intresserad av framtida forskning är vidöppet. Något som jag dock anser skulle vara speciellt värdefullt för verksamheterna, är analyser av verksamheternas arbetsformer och metoder för ut- och inläring, kanske särskilt med fokus på deras funktion och effektivitet. Vad fungerar? Är en viktig fråga att ställa sig. Att inkorporera studentperspektivet i en sådan analys skulle även vara mycket värdefullt för att utveckla verksamheterna. Vad anser studenterna fungerar? Hur skulle de önska att studieverkstäderna arbetade? Får de den hjälp och det stöd de anser sig behöva – om inte – vad saknar de? En undersökning av denna typ skulle kunna föra verksamheterna närmare studenterna och det är ju trots allt för studenterna som verksamheterna finns till.

En annan ingång till forskning på detta område är frågan om hur teori omvandlas till praktik i denna specifika verksamhet. Hur gör studieverkstäderna rent praktiskt för att omsätta regering och riksdags samt högskoleledningarnas krav i praktiken och hur tänker de när det gäller att åstadkomma resultat som ligger i linje med kraven?

Jag skulle också gärna se att fler studieverkstäder fick resurser och tid för att kontinuerligt arbeta med djuplodande självutvärderingar och självanalyser, kanske i samarbete med besökare, så att de kan finna gemensamma metoder som stöttar dem i deras arbete.

Det är även min åsikt, grundad i de intervjuer jag genomfört, att verksamheterna, även i fortsättningen, behöver ”lära av varandra” och fortsätta arbeta i det nätverk som byggts upp.

11:3 Slutord

Som jag tidigare nämnt är det inte min avsikt att i denna uppsats komma med lösningar på problematiken som högskolor och universitet genom sina studieverkstäder brottas med. Däremot hoppas jag ha kunnat visa på att arbetet är någonting som är av största vikt för att högskolor och universitet ska kunna leva upp till de krav som politiken på riks- och högskolenivå ställer på den akademiska svenska som studenter vid lärosätena ska utrustas med. För att de fyra mål som regeringen ställer upp för den nationella språkpolitiken ska kunna uppfyllas krävs det satsningar på andraspråksstudenter. Det handlar i mångt och mycket om att, på alla nivåer i skolsystemet, möta deras språkkompetens och arbeta från den nivå de befinner sig och uppåt. Men det handlar även om att blotta den akademiska praktiken och synliggöra de nyansskillnader som akademiska

genrer innehåller och som den akademiska praktiken innebär. Studenten ska inte bara äga språklig litteracitet vid sin examination från högskolan. Han eller hon ska även kunna känna sig tryggheten i att bemästra den akademiska praktiken och finna sig tillrätta i den språkgemenskap högskolevärlden innebär.

Jag skulle säga att "det akademiska vägvalet" bygger på en bred kunskapskompetens som har språket som den gemensamma nämnaren. För om människan, som Aristoteles uttryckte det, är språk och livets yttersta syfte är att använda sitt språk för att uppgå i språkgemenskaper; blir då inte den som saknar tillräcklig språkkompetens lite fattigare på liv och lite mindre människa?

12.Källförteckning

Tryckta källor

Arbetsgruppen för språkfrågor, Göteborgs universitet (2006) Språkpolicy för Göteborgs universitet, Göteborg: Göteborgs universitet

Bläsjö, Mona (2004) Studenters skrivande i två kunskapsbyggande miljöer. Stockholm: Almqvist & Wiksell International

Dysthe, Olga (1996) Det flerstämmiga klassrummet. Lund: Studentlitteratur

Högskoleverket (2005) En gränslös högskola? Om internationalisering av grund- och forskarutbildning. Stockholm: Högskoleverket

Jansson, Erland (2007) Språkstrategier vid nordiska lärosäten. Stockholm: Södertörns högskola (ej publicerad)

Johannesson, Kurt (2003) Retorik eller konsten att övertyga. Stockholm: Pan

Mauranen, Anna (1993) Cultural differences in academic rhetoric: a textlinguistic study. Frankfurt am Main: Lang

Ramirez, Jose Luis (1998) Positivism eller hermeneutik: handling planering och humanvetenskap. Stockholm: Dialogos

Olsson, Ole (2006) Breddad rekrytering, mångfald och särskild undervisning inom högre utbildning. Halmstad: Halmstads högskola

Statens offentliga utredningar; Kommittén för svenska språket (2002) Mål i mun, förslag till handlingsprogram för svenska språket. Stockholm: Edita Norstedts tryckeri AB Betänkande av kommittén för svenska språket SOU:2002:27.

Strand, Hans (2000) Akademiskt skrivande vid Stockholms universitet : undervisning problem, önskemål : inventering och lägesbeskrivning vt 2000. Stockholm: Stockholms universitet. PU-rapport nr 2000:3

Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap. Höstsymposium (2004) Språk på tvärs : rapport från ASLA:s höstsymposium, Södertörn, 11-12 november 2004. Uppsala : Association suédoise de linguistique appliquée (Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap - ASLA)

Säljö, Roger (2000) Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv. Stockholm: Prisma

Waldenström Gunilla (2004) Rekryteringsdelegationens nätverk för språkverkstäder vid universitet och högskolor i Sverige år 2003-2004. Slutrapport

Otryckta källor

Högskolan Dalarna (2005) Språkpolicy. DUC 2005/1320/80
www.du.se/upload/dokument/styrdokument/Policys%20och%20handlingsplaner/sprakpolicy.pdf (070421)

Regeringens proposition (2005) Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik. Proposition 2005/06:2
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/05/07/61/d32f62b5.pdf> (070415)

”Regleringsbrev för budgetåret 2007 avseende Institutet för språk och folkminnen” (2007)
Regeringsbeslut III:36
<http://www.sofi.se/2170> (070501)

Statens offentliga utredningar (2000) Mångfald i högskolan, reflektioner och förslag om social och etnisk mångfald i högskolan. SOU 2000:47
<http://www.regeringen.se/content/1/c4/12/20/77aa2f83.pdf> (070423)

Bilaga 1 – Presentation av verksamheterna i korthet

Göteborgs universitet – Skrivhandledning

Skrivhandledningen vid Göteborgs universitet är finansierad och bunden till Samhällsvetenskapliga fakulteten och når således ut till uppskattningsvis 8000 till 9000 studenter.¹⁵ Verksamheten riktar sig till alla som är knutna till fakulteten, vilket innebär att allt från studenter, till doktorander och lärare är välkomna, dock är verksamheten tvungen att avvisa studenter från andra fakulteter. Verksamheten är högt prioriterad från ledningens sida och under vårterminen 2007 sysselsätter skrivhandledningen två språkhandledare, en för svenska och en för engelska. Fördelningen mellan studenterna är uppskattningsvis 60% modersmålssvenskar och 40% studenter med annat modersmål.

Södertörns högskola - Studieverkstan

Studieverkstan vid Södertörns högskola startades 1997, underlaget var en utredning om ökat språkstöd på skolan och en språkverkstad sågs då som en god väg att gå. Sedan 2007 placerad centralt i högskolans bibliotek. Verksamheten riktar sig till alla studenter på högskolan och når således ut till cirka 12 000 studenter. Under vårterminen 2007 sysselsätter studieverkstan cirka tio personer och det är en klar övervikt av studenter med annat modersmål än svenska som besöker verksamheten. Studieverkstan ska även utgöra en del av ett komplett studentstöd tillsammans med bland annat studenthälsan, studievägledare och mångfaldsrådet som finns på skolan. Förutom att erbjuda enskilt stöd för studenter ger studieverkstan ett antal kurser exempelvis om akademiskt skrivande, studieteknik och uppsatsskrivande.

Uppsala universitet - Språkverkstaden

Språkverkstaden vid Uppsala universitet ligger i anslutning till humanistiskt centrum, språk institutionerna och institutionen för Nordiska språk och finansieras med rektorsmedel. Verksamheten riktar sig till alla studenter på universitetets tio campus – cirka 40 000 studenter och cirka 40% av studenterna som uppsöker språkverkstaden har annat modersmål än svenska. För att underlätta för studenterna finns en del utlokaliserad verksamhet exempelvis på lärarutbildningen och Juridicum. Verksamheten sysselsätter våren 2007 sju personer på något olika stora tjänster, dock ingen heltid. Det finns möjlighet för studenter att få stöd på både

---

¹⁵ Det finns även en studieverkstadsverksamhet vid lärarhögskolan i Göteborg som är knuten till Göteborgs universitet, jag har dock valt att endast titta närmare på den språkhandledning som finns på Samhällsvetenskapliga fakulteten.

svenska och engelska och verkstaden ger även vissa föreläsningar om skrivande, pm-skrivande, läsning och liknande.

Stockholms universitet – Studie- och språkverkstad

Studie- och språkverkstaden vid Stockholms universitet är förlagd till universitetets ”Studentcentrum” och delar alltså lokaler med andra stödfunktioner riktade till studenter såsom studievägledare och studenthälsan. Funktionen startades med syfte att bredda rekryteringen av studenter från studieovana miljöer samt personer med annat modersmål än svenska.

Verksamheten riktar sig till hela Stockholms universitet och når därigenom ut till 33 000 studenter och cirka 75-80% av verkstadens besökare har svenska som 2:a språk. I nuläget erbjuder verkstaden endast hjälp och stöd på svenska, det finns önskemål om att inkorporera engelskt språkstöd i verksamheten men det är ingenting som egentligen är prioriterat. Elisabeth Åman-Davis menar att skolan nog väntar på att det ska tas beslut om den nationella språkpolitiken såsom den presenteras i Mål i mun – när en lag kring språket tecknas kanske skolan väljer att implementera språkstöd på engelska i verkstadsarbetet.